

بکری

رئیس اساتید
رشته بازرگانی

زرگانی

تحقیقی پیرامون بررسی امکانات توسعه صادرات ایران بکشورهای همجوار

پایان نامه فوق لیسانس

استاد راهنما آقای دکتر حسن ستاری

هیئت داوران

آقای دکتر حسن ستاری دکتر عباس صدقی دکتر پرویز زارعی

این رساله در جلسه مورخ بیستم بهمن ماه ۱۳۴۹ هیئت رسیدگی

پایان رساله و بابت آن پروانه رسیده

تهیه و تنظیم از حسین بحرینی دانشجوی فوق لیسانس

رشته مدیریت بازرگانی دانشکده علوم اداری و

مدیریت بازرگانی

تاریخ بهمن ماه ۱۳۴۹

مهر

تقدیم به :

۱۱ /

استاد ارجمند جناب آقای دکتر حسن ستاری

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	مقدمه : علت انتخاب موضوع ، روش تحقیق ، حدود تحقیق
۱	فصل اول - اهمیت صادرات در توسعه اقتصادی کشور
۱۶	فصل دوم - صادرات ایران ، مشکل عمده و اساسی آن و رفع مشکل
	فصل سوم - بررسی کالا های عمده صادراتی ایران
۲۹	مبحث اول - صادرات فرآورده های عمده کانی
۳۱	مبحث دوم - صادرات فرآورده های عمده کشاورزی
۴۱	مبحث سوم - صادرات سبزیجات و حبوبات
۴۲	مبحث چهارم - صادرات عمده فرآورده های حیوانی
۴۳	مبحث پنجم - صادرات عمده فرآورده های دریایی
۴۴	مبحث ششم - صادرات عمده فرآورده های صنعتی
۴۷	فصل چهارم - بررسی امکانات توسعه صادرات ایران به عراق
۵۹	فصل پنجم - بررسی امکانات توسعه صادرات ایران به ترکیه
۷۵	فصل ششم - بررسی امکانات توسعه صادرات ایران به عربستان سعودی
۹۱	فصل هفتم - بررسی امکانات توسعه صادرات ایران به افغانستان
۱۱۹	فصل هشتم - بررسی امکانات توسعه صادرات ایران به پاکستان
	فصل نهم - بررسی امکانات توسعه صادرات ایران به کشورهای امارات
۱۲۲	خلیج فارس

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
	مبحث اول - نتایج کنفرانس توسعه تجارت با کشورهای عربی و
۱۳۳	شیخ نشین های خلیج فارس
۱۴۴	مبحث دوم - بررسی امکانات توسعه صادرات ایران بکویت
۱۵۸	مبحث سوم - وضع اقتصادی کویت در سال ۱۹۶۹
۱۶۰	مبحث چهارم - بررسی امکانات توسعه صادرات ایران بقطر
۱۷۶	فصل دهم - بررسی امکانات توسعه صادرات ایران به شوروی
۱۷۸	فصل یازدهم - موانع توسعه صادرات ایران بکشورهای همجوار
۱۹۸	فصل دوازدهم - راههای بهبود و توسعه صادرات ایران بکشورهای مجاور
	مبحث اول - بازپرداخت حقوق گمرکی و سود بازرگانی کالاها
۲۰۷	صنعتی صادراتی
	مبحث دوم - مقررات جدید اعطای تسهیلات صادرات بانك
۲۱۰	مرکزی ایران
	فهرست منابع ، مأخذ و مصاحبه ها

بررسی امکانات توسعه صادرات ایران بکشورهای همجوار

مقدمه :

بازار کشورهای مجاور بویژه شیخ نشین های جنوبی و بعضی کشورهای عربی که بعلت درآمدهای حاصل از نفت دارای امکانات وسیعی در زمینه واردات میباشند و همچنین بازار اغلب کشورهای مجاور دیگر ، در صورتی که شرایط لازم در صدور کالا های ایرانی فراهم گردد میتواند بازار وسیعی در جذب تولیدات اضافی کشور باشند .

اهمیت شیخ نشین های خلیج فارس و بحر عمان بعلت ارتباط نزدیک و راه دریائی خلیج و با توجه باین مسئله که امروز بخش مهم بازرگانی جهانی بسبب سهولت مرابطات و ارزانی نسبی هزینه حمل از طریق دریا صورت میپذیرد ، بیشتر درك میگردد . شیخ نشین های خلیج از بدآب و هوای ترین نقاط بشمار میرود و اغلب آنها بعلت فقدان آب و وجود اراضی شور و زار آمادگی برای کشاورزی ندارند . و از این رو ناچارند اکثر نیازمندیهای خود را از خارج وارد کنند و با درآمد نفتی سرشاری که بعضی از این شیخ نشین ها مانند کویت و تاحدودی قطر و ابوظبئی دارا هستند بویژه با خصوصیات عربی ساکنین آنها که بخود نمائی و ولخرجی توجه دارند بازار محصولات گوناگون اعم از کالا های ضروری و تجملی ، بویژه در کویت ،

ب

رواج دارد . در شیخ نشین های دیگر مانند دوی و شارجه و فجیره و راس الخیمه و امیرنشین مسقط کم و بیش آثار دگرگونی اجتماعی و اقتصادی سریع مشاهده میشود . در تمام شیخ نشین ها و همچنین کشور عربستان سعودی ساختمان اقتصادی تغییر شکل می یابد . این تغییرز نظام کهنه به نظام تازه هرچند که در سطح ظاهری صورت می پذیرد نیازمند افراد صنعتگر و متخصص است که اغلب آنان را خارجیان از قبیل اروپائی ، ژاپنی ، هندی و پاکستانی تشکیل میدهند . جمعیت شیخ نشین ها اندک است و تعداد ایرانیان در آن میان بالنسبه زیاد میباشد .

درآمد نفتی کویت ، قطر و ابوظبی فوق العاده زیاد است و بازرگانان ایرانی میتوانند تقاضای افراد توانگر این شیخ نشین ها را با کالاهای مناسب صادراتی رفع نمایند . علاوه بر این شایسته است که بازارهای دیگر مجاور ایران بویژه بازار افغانستان را مورد مطالعه قرار داد و بعضی کالاهای مورد نیاز آنها را تهیه و صادر نمود .

بازارهای عراق و عربستان نیز میتوانند میدان هایی برای کالاهای صادراتی ایران باشند . بویژه کالاهای مصفوع را که ایران در مراحل اولیه صنعتی شدن میتواند تهیه کند امکان آنست که ببازارهای نامبرده در بالا صادر نماید .

در اغلب کشورهای همجوار میتوان برای کالاهائی مانند منسوجات نخسی و ابریشمی ، سیمان ، اسباب و لوازم آرایش ، دارو و بعضی مصنوعات فلزی اشیا ، پلاستیکی و کالاهائی از قبیل فتیله چراغ ، کمربند زنانه و مردانه ، آئینه دستی ، جواهرات بدل ، کفش ، پیراهن و بلوز و زیرپوش ، جوراب ، کلاه ، پیژامه ظروف لعابی و آلومینیومی ، سبزیجات ، بقولات ، خرما ، بیسکویت ، روغن نباتی پتو ، مصنوعات غذایی و شیمیائی ، فرش ، برنج ، سنگهای ساختمانی ، اشیا ساخته شده از نقره ، اتوپوس و اتومبیل و بعضی از انواع کالاهای که در سنوات اخیر در ایران تهیه میشود بازارهای مناسبی بدست آورد .

مسئله اساسی در توسعه ، صادرات ایران بکشورهای همجوار اینست که باید اقدام بتولید کالاهای مصنوعی تازه و بهبود نوع کالاهای موجود نمود . باید کوشید این فکر که - بازارهای قدیم را با همان کالاهای قدیم حفظ کرد - از ذهن بازرگانان و مسئولین امر خارج شود . البته با تهیه کالاهای جدید منظور آن - نیست که از توسعه کالاهای صادراتی موجود صرف نظر کرد ، بلکه مقصود آنست که با توجه به نیازمندیهای کنونی کالاهائی که دنیا پسند و مورد تقاضا میباشد بطرز صحیح تولید و صادر نمود . در چند سال اخیر تا حدودی توجه با امر توسعه صادرات به شیخ نشین ها و بعضی کشورهای عربی معطوف شده است و با وجود

ت

اقدامات انجام شده میزان صادرات باین مناطق چندان افزایش پیدا نکرده است .

البته ذکر این نکته در اینجا لازم است که میان صادرات واقعی که باین مناطق صورت میگیرد و آمارهای که از طرف دولت در این باره منتشر میشود اختلاف زیادی موجود است . زیرا قسمتی از صادرات باین مناطق از طریق قاچاق انجام می پذیرد و قسمتی نیز در اظهارنامه های گمرکی کمتر از مقدار حقیقی نشان داده میشود . درآمد نفت شیخ نشین های جنوب سالانه بیش از یک میلیارد و نیم دلار میباشد . در صورتی که صادرات ایران باین مناطق در حدود بیست و چند میلیون دلار است و ملاحظه میشود که این مقدار صادرات در مقابل درآمد بالا چقدر ناچیز است و امکان توسعه مبادلات با این مناطق بسیار زیاد است .

با بهبود کالاهای صادراتی و بسته بندی صحیح آن و توجه به سلیقه و نیازمندیهای بازار پائین آمدن هزینه ها و تهیه سرویس های مجهز حمل و نقل که بتوانند در شیخ نشین ها پهلو بگیرند امکان توسعه بخشیدن به کالاهای صادراتی ایران بسیار است .

صادرات موجود ایران به شیخ نشین ها ، بویژه کویت که ساکنین آن از قدرت خرید زیادی برخوردارند و در نتیجه کالاهای خوب را طالبند ، دارای نواقصی است

ث

که لازم است در رفع آنها کوشا بود. مثلا در مورد سبزیها و میوه های تازه، صادرات ایران با عدم موفقیت مواجه شده است و علت آن نیز فقدان بسته بندی و طبقه بندی میباشد زیرا از ایران میوه ها و سبزیها بدون رعایت این نکات در موتورلنج ها روی هم انباشته شده و به کویت حمل میگردد. بعلاوه نبودن وسایل حمل و نقل منظم و سردخانه دار نیز مزید بر علت گردیده است. (۱) یک شرکت لبنانی بنام کوتسوی با سرمایه گذاری قابل توجهی تشکیل گردیده و انواع میوه ها و سبزیها را با قراردادها که با باغداران سبزی و میوه بسته است خریداری میکند و آنها را در عمان جمع آوری و بسته بندی مینماید و سپس به کویت و سایر شیخ نشین های خلیج فارس صادر میکند. علاوه بر این میوه و سبزی تازه توسط هواپیما و کشتی از ترکیه، ایتالیا و مراکش و استرالیا وارد کویت میشود. حال آنکه ایران که نزدیکترین راه را به کویت دارد، نمیتواند با توجهی اندک قسمت عمده بازار میوه بویژه سبزی کویت را به اختیار خود بگیرد.

در مورد توسعه صادرات ایران به شوروی، که مبادلات با آن با تنظیم قرارداد های پایا پای انجام میگردد، امکانات فراوانی وجود دارد ولی چون صادرات به آن کشور مستلزم واردات از آن است، صلاح اینست که واردات مورد نیاز را هر چه

۱ - البته در این مورد اخیر اقدامات موثری صورت گرفته که بجای خود

(در فصل مربوط به راههای بهبود و توسعه صادرات ایران) توضیح داده خواهد

شد.

بیشتر از این کشور عمل آوریم تا بتوان در مقابل برصادرات خود به آن کشور افزود .
 علاوه بر آنچه گذشت ، آزمایشات اساسی که در راه افزایش صادرات
 ایران به کشورهای همجوار وجود دارد ، یکی نیز تشابه شدیدی است که بین
 ایران و بعضی از این کشورها در اجرای برنامه های توسعه وجود دارد . بدین
 ترتیب که هر یک از این کشورها در حال اجرای برنامه های مشابهی در زمینه صنعتی
 کردن کشور و یا بالا بردن سطح تولیدات کشاورزی میباشند و این امر از مکتب بودن
 بازارهای آنها جلوگیری کرده و امکان مبادله با یکدیگر را دچار اشکال میسازد .
 دیگر اینکه گاهی اوقات عوامل اجتماعی و سیاسی مانع انجام مبادلات آزاد بین این
 کشورها میگردد .

منظور از این بررسی بی بردن بقابلیت جذب کالاهای مختلف در این بازارها
 و احتیاجات مردم و تمایلات مصرف کنندگان و تعیین شرایط رقابت با کالاهای مشابه
 کشورهای دیگر و یا لاخره از بین بردن موانع و اشکالاتی است که بر سر راه فروش کالاهای
 کشاورزی و دامی و فرآورده های صنعتی ایران در این بازارها وجود دارد .

فرض اینست که توسعه بازار در این منطقه بمیزان بیشتری برای ایران امکان
 پذیراست . اولاً بخاطر راه کوتاه حمل و نقل که کالا ارزان تر تمام میشود و ثانیاً
 بعضی از کشورهای عربی منطقه از درآمد حاصل از نفت برخوردارند و بالنتیجه دارای

قدرت خرید بیشتری میباشند و میتوانند قسمت مهمی از کالاهای صادراتی ایران را خریداری کنند .

روش تحقیق : روشی که در تهیه این رساله بکار برده شده است ، عبارت از روش مشاهده ، مطالعات آماری ، مطالعات مستقیم مسائل و مطالعات تطبیقی بوده . در این زمینه با بسیاری از مسئولین سازمانهای مربوطه و صادر کنندگان و تولید کنندگان مذاکره شد و بعضی از کارگاهها و کارخانه ها از نزدیک مشاهده گردیده است و از اطلاعات سازمان های مختلف نیز استفاده بعمل آمده است .

اینک با توجه به امکانات و اشکالاتی که در جریان توسعه صادرات ایران به این کشورها بنظر میرسد بررسی خود را بشرح زیر شروع کرده و از آن نتیجه گیری می کنیم .

در این بررسی پس از ذکر مقدمه و تعیین فرضیه مورد مطالعه ابتدا (در فصل اول) این مطلب را مورد بحث قرار میدهم که چگونه صادرات یک کشور به توسعه اقتصادی آن کمک میکند ، سپس در فصل دوم صادرات ایران را عموماً و بطور خلاصه بررسی کرده و به مشکلات عمده و اساسی آن پی میبریم . در فصل سوم کالاهای عمده صادراتی ایران را شناخته و در این مورد تاکید را بیشتر روی کالاهای

صادراتی به کشورهای همجوار قرار می‌دهیم . پس از آن وارد عمق مسئله شده و امکانات توسعه صادرات ایران را به‌رنگ از کشورهای مجاور برترتیب طی فصول ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹ و ۱۰ به تفصیل مورد مطالعه قرار می‌دهیم . در فصل ۱۱ موانع صادرات ایران را به کشورهای همجوار در فصل ۱۲ راه‌های بهبود و توسعه آن را دقیقاً تجزیه و تحلیل نموده و نتیجه‌گیری می‌نمائیم . در پایان این بحث به منابع ، مآخذ و مصاحبه های انجام شده اشاره گردیده است .

فصل اول

اهمیت صادرات در توسعه اقتصادی کشور ایران

به بینیم چگونه صادرات يك کشور به توسعه اقتصادی آن کمک می کند .
صادرات عبارتست از تولیداتی که برای فروش بیازارهای خارج کشور عرضه میشود .
از يك نظر صادرات وسیله تهیه ارز برای کشور و تامین احتیاجات خارجی مملکت
است ولی اثر مهمتر آن رونق تجارت و داد و ستد و ایجاد کار و سرمایه گذاری در داخل
کشور میباشد . باین ترتیب که دستگاههای تولید کننده به علت وجود
صادرات توسعه پیدا می کنند ، میزان تولید کشور بالا میرود ، برای مردم کار
پیدا میشود و بطور کلی تجارت و داد و ستد رونق میگیرد . فروش محصولات به خارج
موجب تسهیل تامین واردات است . زیرا وقتی که از بابت فروش تولیدات کشور
بخارج ارز بیشتری بدست آید ، طبیعا آن ارز صرف واردات بیشتری میشود و وجوه
ارزی را نمیتوان حبس کرد و باید بمصرف صحیح برسد . (۱)

---

۱ - هوشنگ رام ، اهمیت صادرات در توسعه اقتصادی کشور ، مجله بانك

بی شك یکی از مهمترین عوامل موثر در رشد اقتصادی از پناه عوائد ارزی برای پرداخت بهای واردات مورد نیاز کشورهای در حال توسعه است . افزایش درآمد ارزی کشور نیز بتوسعه خود با توسعه صادرات ارتباط پیدا میکند ، مخصوصا از پناه صادرات کالاهای صنعتی (محصولات ساخته ونیم ساخته شده) نقش بسیار موثری در رشد اقتصادی کشورهای مزبور ایفا می نماید . (۱)

اینجاست که مسئله توسعه منابع اقتصادی کشور پیش می آید . قبلا باید نکته ای را توضیح داد . ایران از منابع نفتی خود همه ساله مبالغه ای ارز دریافت میکند . پیش بینی میشود که درآمد صادراتی ایران در سال جاری از یک میلیارد دلار تجاوز نماید . که از این مبلغ ۸ درصد به نفت و تنها ۲۰ درصد یعنی ۹۲ میلیون دلار بقیه بسایر صادرات کشور اختصاص خواهد داشت . بیش از دو سوم مجموع ارز دریافتی و در حدود ۱۶ درصد تولید ملی و ۳۰ درصد کل بودجه کشور از عواید نفت تامین میگردد . این ارقام درجه اهمیت نفت را در اجرای برنامه های عمرانی کشور نشان میدهد . (۲) ولی از نظر توسعه اقتصادی کشور باید باین مطلب توجه داشت

که عایدات نفت ما مستقیما بدست دولت میرسد و سهم افراد را ایجاد این درآمد

---

۱ - دکتر علی محمد اقتداری ، " خطوط اصلی سیاست توسعه صادرات " ،

مجله اطاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران ، ۱۴ : ۳ - مرداد ماه ۱۳۴۹

---

۲ - منصور صدری ، " نفت ایران از نظر بین المللی " ، نشریه اداره کل

روابط عمومی شرکت ملی نفت ایران ، نقل از مقدمه نشریه مذکور در ۱۳۴۸

چندان مهم نیست . بعبارت دیگر این درآمد از راه داد و ستد مردم و بوسیله دستگاههای تولیدی که مردم آنرا اداره میکنند و یا مالیات هائی که از مردم گرفته میشود بخزانه دولت عاید نمیشود ، بلکه این مبلغ بطور انحصاری و درآمد خالص مستقیماً عاید خزانه دولت میگردد و از آن راه برای واردات ارز فراهم میشود .

اگر دولت این مبلغ را بانهایت وقت صرف امور تولیدی کند که در داخل کشور ایجاد کار و درآمد نماید و کالا هائی نیز تولید شود ، افزایش قیمت ها آهسته تر خواهد بود و قیمت ها را خارج از قاعده طبیعی تغییر نمیدهد و سلامت اقتصادی کشور کمک میکند . یعنی در حقیقت صرف توسعه منابع تولیدی و صرف توسعه اقتصادی میگردد . اما اگر درآمد نفت صرف اموری نشود که خود موجب تولید و درآمد میشود یعنی صرفاً خرج باشد یا اینکه صرف اموری مثل کمبود مخارج جاری دولت و پرداخت حقوق بشود یا به مصارفی برسد که از نظر اجتماعی و امور خیریه مستحسن ، ولی از نظر ایجاد چشمه های عایدی جدید صفر باشد ، آن وقت اثر نامطلوب روی قیمت ها خواهد داشت و موجب تورم بی قاعده ای خواهد گردید .

اگر در دوران تورم ، قیمت ها مساوی با درآمد افراد بالا بروند و تولیدات داخلی همانطور که مصرف بالا می رود زیاد بشود ، تاثیر تورم از نظر احتیاجات داخلی و آسایش مردم نامطلوب نخواهد بود . ولی گاهی تورم بعزت کمبود جنسی ایجاد میشود .

یعنی درآمد افراد تناسبی با تولیدهای داخلی ندارد. اگر تولیدات داخلی بطوری زیاد شود که برای تمام کسانی که در کشور مصرف کننده هستند از خوراک و پوشاک و مسکن و لوازم تفنن و سایر احتیاجات جنسی موجود باشد اثر تورم احساس نمیشود. اما یک وقت هست که درآمد مرد مازاد حقوق بالا میرود، عده‌ای قوه خرید بیشتری پیدا میکنند اما جنس مورد مصرف زیاد نیست. در این صورت تورم درآمد افراد را از کف آنها خارج خواهد ساخت و حقوق بیشتر آنها واهی بوده بمصرف‌زدگی بهتری نمیتواند برسد. نتیجه‌ای که از این مطلب میگیریم اینست که عایدات نفت ما بطرفی که خرج میشود تا اندازه‌ای جنبه تورمی دارد و با اینکه چند سالی بود که در مملکت رکود و بحران اقتصادی داشتیم معذالک این رکود و بحران آنطوری که بایستی موجب کاهش قیمت‌ها بشود، باعث کاهش قیمت‌های مواد مورد مصرف نشده ولی سرمایه و ملک مردم قیمت خود را از دست داده است.

دولت ترکیه در سال ۱۹۶۹، ۵۳۷ میلیون دلار صادرات داشته (۱)، اقلام عمده این صادرات عبارت بوده‌اند از: توتون، خشکبار، پنبه و سنگهای معدنی و محصولات صنعتی. در حقیقت کشور ترکیه بیش از عایدات نفت ما از طریق صادرات کالاهای دیگر که بدست مردم نیز اداره میشود ارزش برای احتیاجات وارداتی

۱. Economic Research Department, General Economic Conditions in Turkey (Ankara, 1969).

خود تهیه کرده است . کشور ترکیه را که مثال زدیم از بسیاری جهات با کشور ما قابل مقایسه است . ترکیه در حدود ۸۰۱ میلیون دلار در سال ۱۹۶۹ واردات داشته و کسری موازنه پرداختهای خود را از محل دریافت وام کمک و سرمایه گذاری خارجی و استفاده از ذخایر ارزی کشور تامین کرده ، پس ترکیه ناچار است بکوشد صادرات خود را بجای برساند که تکافوی واردات را بکند . این کوشش^{جیب} میشود که دستگاههای تولیدی بکار بیفتند و در نتیجه رفع بیکاری بشود . کارگران مزد خواهند گرفت و از مزد خویش ما احتاج خود را تهیه میکنند یعنی مصرف کننده میشوند و قانون قیمتها آنجا نقش طبیعی خود را بازی میکند . اینجا که صحبت از قانون و مکانیسم قیمتها میشود باید بخاطر داشت که مکانیسم قیمتها ارتباطی با ثروت و فقر و تورم و بحران ندارد . وجود نداشتن انحصار و عایدات انحصاری و عدم تغییر قوانین مربوط به کنترل قیمت ها بین قیمت ها تناسب ایجاد مینماید .

صادرات بهترین وسیله تامین نیازمندیهای مردم جهان بالاخص در مورد کسری و کمبود هائی است که در تولید کشورها مشاهده میشود و بدین وسیله امکان پرداخت بهای کالاهای وارداتی فراهم میگردد . (۱)

---

۱ - باقر قائم مقام ، 'بازرگانی خارجی در رشته صادرات' ، از انتشارات

اطاق بازرگانی تهران ، صفحه پ از مقدمه - ۱۳۴۷

در کشور ما سکنه دهات و کارگران عادی و فصلی بعلت عدم ادامه کار دستگاههای تولیدی سطح زندگی پائین تری از کشاورزان و کارگران ترکیه دارند ولی سکنه شهری و حقوق بگیر در ایران مرفه ترند و از خرید لوازم بیشتری برای رفاه زندگی خود استفاده میکنند . در سال ۱۹۶۲ طبق اطلاعی که بدست آمده نزدیک بیست هزار تن کشمش ایران صادر نشده و روی دست کشاورزان که تولید کنند بوده اند مانده است ، یعنی تقریباً ۲۰۰ میلیون ریال بدست کشاورزان نرسید . بعبارت دیگر بیست میلیون ریال بوسیله کشاورزان بصرف خرید مایحتاج زندگی آنان نرسید . منظور من از این شرح اینست که اگر ایران از سبابت کشمش و خشگیار و فروش مواد خام مثل پوست ، پشم ، پنبه ، حبوبات و مصنوعات مثل قماش میتواند یکصد میلیون دلار صادرات اضافی بدست آورد این مبلغ قوه خرید تولید کنندگان را بالا برد و تقاضا برای خرید اجناس داخلی بیشتر میشود . آن وقت دستگاه های تولیدی داخلی که کالای مصرفی برای مصرف کنندگان ایرانی تهیه می کنند بکار می افتادند و سرمایه گذاری در امور تولیدی کاهش نمی یافت . صاحبان کارخانجات قماش که امروز وحشت دارند جنس آنها بفروش نرسد خوشحال وراضی بوده ، نساجی خود را توسعه میدادند ، مصرف قند و سایر مواد خوراکی و پوشاک بالا میرفت و مصالح ساختمانی بفروش میرسید .

اگر صحبت از تقویت بازار و اعاده رونق باشد یکی از بهترین و بی ضررترین انگیزه ها و تدابیر اینست که تولیدات داخلی بوسیله تشویق صادرات زیاد شود . کسانی که فکر میکنند عایدات نفت ما بهترین وسیله برای مبارزه با رکود است و با لایحه اصلاحات ارضی خود بخود موجب تکثیر تولید است اشتباه میکنند . لایحه اصلاحات ارضی و تقسیم اراضی بین کشاورزان و اهمیت این برنامه برای کشور ما بحدی است که باید آنرا سرلوحه برنامه بدانیم . باید سعی شود کشاورزان زندگی بهتری پیدا کنند و بصورت مصرف کننده واقعی درآیند . یکی از مهمترین راههای موفقیت این برنامه اینست که اجناسی که قابلیت صدور دارند به ترتیبی هستند صادر کنند . حبوبات و خشکبار ، برنج ، پشم ، پنبه ، توتون و چای از جمله تولیداتی است که بدست کشاورزان ایرانی تهیه شده و قابل فروش بخارج از کشور است . البته بعضی از این مواد در ایران کم تهیه میشود و تکافوی مصرف داخلی را هم نمیکند . برای اینکه این محصولات جنبه صادراتی پیدا کند وقت بیشتری برای تولید زیاد تر آن اجناس لازم است . اما باید بدانیم که در وضع حاضر کشور ما هیچ چیزی را به دیگران نتوانند ارزان تر و بهتر تهیه کنند و اگر برای فروش عرضه کند . ملل راقبه دنیا که بعد از جنگ دوم جهانی هموغم خود را صرف تکثیر تولید کرده اند و سالها قبل از جنگ نیز در راه پیشرفت صنایع خود کوشیده و از ما

جلو تر بود هاند دستگا ههای تولیدی خود را اعم از صنعتی و کشاورزی بپایه ، تکامل رسانید و بعلمت زیاد جنس درست کردن و تبحر و کاردانی کارگران در امور تولیدی میتوانند اجناس خود را با قیمت های ارزان به دورترین نقاط دنیا بفروشند .

رقابت با این کشورها بطریق عادی امکان پذیر نیست مگر اینکه از سیستم تعلیق استفاده شود . خیلی جالب توجه است که این کشورها با وجود عظمت دستگا ههای تولیدی خود اغلب از سیستم تعلیق واردات به صادرات به نحوی از انحاء استفاده میکنند . به این معنی که مصرف کنندگان داخلی همیشه ناچارند بعضی از اجناس وارداتی را بقیمت گرانتر خریداری کنند تا گرانی جنس وارداتی جور ارزانی صادرات را بکشد . چه بسا که مادر تهران کره هلندی را از هلند ارزان تر بخریم یا ساعت سوئیس را در ایران با وجود مخارج حمل و نقل و گمرک آن ارزانتر از کشور صادرکننده بیاوریم .

ممالکی که کاملاً صنعتی شده اند و از حیث تولید از ما پیش هستند تا این پایه بفروش اجناس و محصولات خود پای بند می باشند . و در مقابل از وضع مالیاتهای زیاد برای مصرف داخلی ابانند ولی ما بالعکس برای فروش اجناس خود بخارج اقدام نکردیم و از گرانی اجناس داخلی هراس داریم . قیمت نان را اگر حساب کنیم در شهرهای ایران از دهات ارزانتر است و این موجب گردیده روستائیان نتوانند گندم